

Justiits- ja Digiministeerium

Teie: 19.03.2026 nr 3.1.1/26-0053/-2T

Meie: 24.04.2026 nr 5-1/47-2

Siseministeeriumi arvamus Euroopa Liidu ebaseadusliku tulirelvakaubanduse tõkestamise direktiivi eelnõu kohta

Tulenevalt Riigikantselei resolutsioonist 2-5/26-00617, edastab Siseministeerium arvamuse Justiits- ja Digiministeeriumile Euroopa Liidu ebaseadusliku tulirelvakaubanduse tõkestamise direktiivi eelnõu kohta, COM(2026) 102. Ülevaate koostasid Siseministeeriumi Euroopa Liidu ja välissuhete osakond ning korrakaitse ja süüteomenetluse osakond (info@siseministeerium.ee). Seisukoha kujundamisesse olid kaasatud Politsei- ja Piirivalveamet ning Kaitsepolitseiamet. Valdkonna eest vastutab Siseministeeriumi sisejulgeoleku asekanstler Joosep Kaasik (joosep.kaasik@siseministeerium.ee).

Siseministeerium peab direktiivi eelnõu üldist eesmärki põhjendatuks ning toetab Euroopa Liidu tasandil meetmeid, mis aitavad tõhusamalt tõkestada ebaseaduslikku tulirelvakaubandust, piirata tulirelvade sattumist organiseeritud kuritegevuse ja terrorismiga seotud isikute käsutusse ning parandada liikmesriikide vahelist koostööd. Samal ajal peab Siseministeerium oluliseks, et **direktiivis sisalduvad kohustused oleksid selged, tehniliselt rakendatavad, kooskõlas liikmesriikide õigussüsteemide loogikaga** ning ei tooks kaasa põhjendamatu lisakoormust õiguskaitse- ja ekspertiisiasutustele.

1. Üldine hinnang ja eesmärkide toetamine

Siseministeerium toetab direktiivi üldeesmärke, milleks on ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja sellega seotud kuritegevuse tõhusam ennetamine ja tõkestamine Euroopa Liidus, sealhulgas kuriteokoosseisude ühtlustamine, piiriülese koostöö parandamine ning andmete kättesaadavuse suurendamine. Need eesmärgid on sisuliselt kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepingu artikliga 83 ning Euroopa Liidu ja liikmesriikide rahvusvaheliste kohustustega, eelkõige ÜRO tulirelvade protokolliga. Siseministeeriumi hinnangul on õiguspoliitiliselt põhjendatud, et ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja sellega seotud ettevalmistavate või kaasnevate tegude suhtes kehtiksid Euroopa Liidus võrreldavad miinimumstandardid, sest tegemist on olemuselt piiriülese kuritegevusliigiga, mille tõhus tõkestamine eeldab ühist arusaama karistatavatest tegudest, uurimisprioriteetidest ja koostöömehhanismidest.

Eriti positiivsena tuleb esile tõsta seda, et eelnõu eesmärk ei ole muuta seadusliku relvakäibe üldist raamistikku, vaid keskendub ebaseadusliku turu tõhusamale tõkestamisele. Siseministeeriumi jaoks on oluline, et õiguspoliitiline fookus jääks tegevustele, mis tegelikult suurendavad ohtu avalikule korrale ja sisejulgeolekule, nagu loata valmistamine, ebaseaduslik

kaubandus, keelatud ümbertegemine, märgistuse manipuleerimine ning sellise tegevuse soodustamine digitaalse dokumentatsiooni abil.

Samas peab Siseministerium oluliseks, et direktiivi rakendamine oleks proportsionaalne, õigusselge ega tooks kaasa põhjendamatu haldus- ega menetluskoormuse kasvu riiklikele õiguskaitseasutustele. Oluline on tagada, et Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi *PPA*) ning Kaitsepolitsei (edaspidi *KAPO*) saaksid direktiivi rakendada olemasolevate ressursside, pädevuste ja infosüsteemide raames. Direktiivi eesmärk ei saa olla selliste uute aruandlus-, ekspertiisi- või menetluskohustuste loomine, mille täitmiseks oleks vaja rajada täiesti uus institutsionaalne või tehniline võimekus ilma selge praktilise lisaväärtuseta. Sama oluline on vältida olukorda, kus liikmesriikidele jäetakse küll ulatuslik kohustus kriminaliseerida uusi käitumisviise, kuid puuduvad selged õiguslikud ja tehnilised kriteeriumid selleks, kuidas selliseid tegusid tõendada, ekspertiisiga hinnata ja menetluslikult käsitleda.

Seega, direktiivi eelnõu strateegilised eesmärgid on iseenesest mõistlikud, kuid mitmes valdkonnas vajab direktiiv täiendavat sisustamist. Eelkõige puudutab see tehnilise dokumentatsiooni mõistet, selle seostamist tulirelva mõistega, eksperthinnangute andmise pädevust, süüteokoosseisude piisavat määratletust ning sanktsioonisüsteemi seost siseriikliku õigusega. Kui neid küsimusi ei täpsustata, võib direktiivi praktiline rakendamine liikmesriikides kujuneda ebaühtlaseks ja vaieldavaks, mis omakorda kahjustab õiguslikku selgust ning direktiivi eesmärkide saavutamist.

2. Artikkel 3 – tulirelvadega seotud kuriteod

2.1 Punkt d – laskemoona valdamine

Direktiivi artikli 3 lõike 1 punktis d kavandatud laskemoona valdamise kriminaliseerimise puhul tekib Siseministeriumi jaoks põhimõtteline küsimus, kas direktiiv peaks kehtestama ühtse miinimumkoguse, millest alates käsitatakse laskemoona valdamist kuriteona, või tuleks see küsimus jätta liikmesriikide otsustada. Eesti kehtivas õiguses eristatakse väärtegu ja kuritegu muu hulgas koguselise kriteeriumi alusel: väiksemate koguste puhul võib tegu olla väärteoga, suuremate koguste puhul kuriteoga. Praktikas aitab selline lähenemine tagada proportsionaalsuse, eristades ühekordseid või piiratud ohuga rikkumisi sellistest juhtumitest, mis viitavad selgemalt ohtlikule, süstemaatilisele või kuritegeliku eesmärgiga käitumisele.

Siseministerium leiab, et direktiiv ei peaks selles küsimuses kehtestama jäika, kõigile liikmesriikidele ühesugust koguselist piiri. Liikmesriikide õiguspraktika, relvakäibe eripärad, väärteo- ja kuriteosüsteemide ülesehitus ning sanktsioonipoliitika on erinevad. Ühtse numbrilise piiri kehtestamine Euroopa Liidu tasandil võiks osutada mõnes riigis liiga leebeks, mõnes teises aga ebaproportsionaalselt karmiks. Samuti ei ole laskemoona puhul pelgalt kogus alati ainus ega isegi peamine ohtlikkuse näitaja, hinnata tuleb ka laskemoona liiki, valdamise asjaolusid, seost muu õigusrikkumisega ja isiku tegevuse eesmärki. Seetõttu on põhjendatud jätta liikmesriikidele kaalutlusruum otsustada, millal kvalifitseerub loata laskemoona valdamine väärteoks ja millal kuriteoks.

Selline paindlikkus on oluline ka õigusselguse seisukohalt. Kui liikmesriik on oma süsteemis juba välja töötanud toimiva ja kohtupraktikas kinnistunud piiritlemise, ei ole põhjendatud seda üksnes ühtlustamise eesmärgil lõhkuda. Direktiivi eesmärk peaks olema tagada, et ebaseadusliku laskemoona valdamine oleks karistatav ning piisavalt tõhusalt sanktsioneeritud, mitte sundida liikmesriike loobuma toimivast siseriiklikust diferentseerimisest.

2.2 Punktid e ja f – tehniline dokumentatsioon

Direktiivi artikli 3 lõike 1 punktides e ja f käsitletud tehnilise dokumentatsiooni, sealhulgas 3D-jooniste, CAD-failide, tootmisfailide ja muude digitaallahenduste kriminaliseerimine on üks eelnõu keskseid ja samas probleemsemaid osi. Siseministerium toetab eesmärki piirata sellise dokumentatsiooni kasutamist olukordades, kus see teenib tulirelvade või nende oluliste osade ebaseaduslikku valmistamist. Tehnoloogia areng, eriti 3D-printimise ja arvjuhitava tootmise laialdasem kättesaadavus, võib muuta relvade ebaseadusliku valmistamise senisest lihtsamaks ning seetõttu on arusaadav, et õigusraamistik peab suutma reageerida ka valmistamist võimaldavatele digitaalse iseloomuga ettevalmistavatele tegevustele.

Samas rõhutab Siseministerium, et sellise dokumentatsiooni kriminaliseerimine peab olema selgelt seotud tahtlusega kasutada seda ebaseaduslikul eesmärgil. Pelgalt joonise, faili või tehnilise kirjelduse omamine ei tohiks olla kuritegu. Vastasel juhul tekib reaalne oht, et kriminaalvastutuse alla satuksid ka tegevused, mis on õiguspärased ja ühiskondlikult aktsepteeritavad, nagu teadus- ja arendustegevus, kolleksioneerimine, õppetegevus, relvatööstuse seaduslik tootarendus või näiteks kohtuekspertiisiga seotud säilitamis- ja analüüsitööd. Ei ole mõistlik olukord, kus isik peab juba tehnilise idee arutamiseks või tutvustamiseks hindama, kas see võib kuuluda karistatava tegevuse alla. Ideede või tehnilise mõtte arendamine ei tohi olla karistatav. Reguleerimine ei tohi viia olukorrani, kus õiguspärase tehnilise lahenduse väljatöötamine või avalikustamine muutub problemaatiliseks üksnes seetõttu, et seda oleks teoreetiliselt võimalik kuritarvitada.

Direktiivi eelnõus puudub selge mehhanism, mille alusel tuvastada, et konkreetne fail, joonis või digitaalne mudel kujutab endast just tulirelva või selle olulise osa tehnilist joonist. Samuti ei ole selge, kuidas eristada tulirelvaga seotud tehnilist dokumentatsiooni muudest skeemidest, joonistest või insenertehnilistest lahendustest ning milline asutus peaks olema pädev sellist hinnangut andma.

Seetõttu peab Siseministerium oluliseks, et direktiivis täpsustataks vähemalt kolm küsimust. Esiteks tuleb selgemalt määratleda, millal saab tehnilist dokumentatsiooni lugeda selliseks, mis on mõeldud või sobiv tulirelva või selle olulise osa valmistamiseks. Teiseks tuleb kindlaks määrata, milliste tunnuste või kriteeriumide alusel eristatakse sellist dokumentatsiooni üldisest tehnilisest või insenertehnilisest informatsioonist. Kolmandaks tuleb selgelt reguleerida, milline pädev asutus võib sellist hinnangut anda ning millisel meetodilisel alusel see hinnang kujuneb. Kui need küsimused jäetakse liikmesriikidele vabalt tõlgendada, tekib suur risk, et sama tüüpi fail loetakse ühes liikmesriigis karistatavaks tehniliseks dokumentatsiooniks, teises aga mitte.

Lisaks tuleb direktiivis täpselt määratleda, millised tegevused kuuluvad loa- või teavitamiskohustuse alla ning mis on dokumentatsiooni „jagamise“ ja „levitamise“ sisuline erinevus. Siseministeriumi hinnangul ei tohi terminoloogia jääda ebamääraseks, sest sellest sõltub nii karistatava käitumise ulatus kui ka isikute võimalus oma tegevuse õiguspärasust ette näha. Samuti peab olema selge, et teadusasutuste, relvatööstuse, pädevate ametiasutuste ning vajaduse korral ka ekspertiisiasutuste vaheline dokumentatsiooni hoidmine ja vahetamine seaduslikel eesmärkidel peab olema lubatud. Direktiivi eesmärk ei saa olla innovatsiooni, teadusuuringute või õiguspärase tööstustegevuse pärssimine.

Prokuratuur on samuti juhtinud tähelepanu sellele, et täiendavalt tuleks läbi mõelda, kas ja mil määral peaks olema reguleeritud mitte üksnes tehnilise dokumentatsiooni, vaid ka arvutiprogrammide või muude digilahenduste loomine ja kasutamine, mis võimaldavad 3D-printimist või muud digitaalselt juhitavat tootmist. Pelgalt tehnilise dokumentatsiooni kriminaliseerimine ei pruugi kõiki praktilisi olukordi katta ning võib jätta seadusesse lünki.

Siseministeeriumi hinnangul tuleb siiski säilitada väga selge piir kuriteokoosseisu ja üldise tehnoloogilise arendustegevuse vahel. Karistatavaks ei tohi muutuda neutraalsed või mitmeotstarbelised digitaalsed vahendid üksnes seetõttu, et neid võiks teoreetiliselt kasutada ka ebaseaduslikul eesmärgil.

2.3 Hooletus (artikkel 3 lõige 2)

Direktiivi ettepanek näeb ette, et tehnilise dokumentatsiooni levitamine võib olla karistatav ka raske hooletuse korral. Siseministeeriumi hinnangul ei ole selline lahendus piisavalt läbimõeldud ega kooskõlas siseriikliku karistusõiguse loogikaga. Tehnilise dokumentatsiooni levitamine, eriti selle avalik kättesaadavaks tegemine internetis või muul viisil laiale ringile edastamine, on üldjuhul teadlik ja aktiivne tegevus, mille puhul on loomulik käsitada tegu tahtlikuna. Levitamine kui käitumine eeldab tavaliselt isiku teadlikku otsust materjali üles laadida, avaldada, edastada või muuta see määratlemata isikute ringile ligipääsetavaks. Sellise teo kvalifitseerimine raske hooletusena tekitab dogmaatilisi ja praktilisi probleeme.

Karistusõiguslikult on oluline eristada teadlikku levitamist olukordadest, kus dokument muutub teistele kättesaadavaks ettevaatamatusest või hooletu teabehalduse tõttu. Hooletus võiks teatud tingimustel tulla kõne alla näiteks jagamise puhul, kui dokument satub avalikku või laiemasse kasutusse isiku puudulike turvameetmete, eksimuse või ettevaatamatu käitumise tõttu. Kuid ka sel juhul peab koosseis olema väga täpselt sõnastatud, et välistada olukorrad, kus kriminaalvastutus tekib üksnes abstraktse riski või ebaselge etteheidetavuse alusel.

Siseministeerium leiab seetõttu, et direktiivis tuleks loobuda levitamise kriminaliseerimisest raske hooletuse alusel või vähemalt sõnastada see ümber nii, et hooletusvastutus saaks tekkida üksnes kitsalt määratletud juhtudel, mis on karistusõiguslikult põhjendatud ja ette nähtavad. Vastasel juhul tekib oht, et kriminaalvastutus laieneb ebamääraselt tegevustele, mille sisuline ohtlikkus ja süüline iseloom ei ole võrreldav teadliku ebaseadusliku levitamisega.

2.4. Teabe omamine või sellega tutvumine

Siseministeerium peab vajalikuks rõhutada, et pelgalt teabe omamine või sellega tutvumine ei tohi olla karistatav. Vastasel juhul tekib ebaproportsionaalselt lai regulatsioon, mille alla võivad sattuda ka õiguspärased tegevused, nagu teaduslik uurimistöö, ajalooline huvi või tehniline enesetäiendamine. Selline lähenemine ei ole kooskõlas karistusõiguse *ultima ratio* põhimõttega.

Kui internetis on kättesaadav materjal, mida saab kasutada ebaseadusliku tulirelva valmistamiseks, tuleks sellele reageerida riskipõhiselt. See tähendab eelkõige järelevalve- ja ennetavaid meetmeid – näiteks tegevuse jälgimist ja vajadusel suhtlust isikuga ohu hindamiseks. Kriminaalvastutus peaks tekkima alles siis, kui ilmneb konkreetne ebaseaduslik tegevus, näiteks relva valmistamine.

3. Artikkel 8 – raskendavad asjaolud

Direktiivis sätestatud raskendavate asjaolude loetelu eesmärk on üldjoontes mõisteta, kuid Siseministeeriumi hinnangul ei pruugi pakutud lahendused olla Eesti kontekstis proportsionaalsed ega piisavalt paindlikud.

Eelnõu punktis a sätestatud künnis, mille kohaselt oleks raskendavaks asjaoluks kümne või enama tulirelva kasutamine kuriteo toimepanemisel, on Eesti praktikas ebarealistlikult kõrge. Eesti-suguses väiksemas liikmesriigis on tulirelvadega seotud juhtumite maht, struktuur ja

iseloom teistsugune ning nii kõrge lävendi puhul ei pruugi norm olulist praktilist tähendust omada. See vähendab sätte tegelikku kasutatavust ning ei võimalda adekvaatselt hinnata juhtumeid, mis on kohalikes oludes juba iseenesest tõsise iseloomuga.

Seetõttu teeb Siseministerium ettepaneku kaaluda madalamat künnist või võimaldada liikmesriikidel määrata see oma õigussüsteemi ja praktika põhjal. Näiteks juba kolme või enama tulirelvaga seotud kuritegu võib Eesti tingimustes viidata märkimisväärsele organiseeritusele, suuremale ohtlikkusele või varustusahela laiemale ulatusele. Raskendavate asjaolude eesmärk peaks olema kajastada tegelikku ohuastet konkreetse liikmesriigi praktikas, mitte üksnes kehtestada abstraktselt ühtset, kuid paljudes olukordades sisutühjaks jäävat arvnäitajat.

Punktis b sätestatud A-klassi tulirelvade käsitlemine raskendava asjaoluna vajab samuti täpsustamist. Eesti õiguses on tsiviilkäibes keelatud relvade ja laskemoona käitlemine juba eraldi rangemalt karistatav. Seetõttu ei ole põhjendatud, et ainuüksi relva kuulumine direktiivi A-klassi peaks automaatselt toimima universaalse raskendava asjaoluna, sõltumata konkreetsest esemest, selle kasutusviisist või tegelikust ohtlikkusest. Eriti probleemne võib see olla juhtudel, kus A-kategooria tuleneb esemega seotud formaalsetest klassifikatsioonitunnustest, kuid konkreetse teo sisuline ohtlikkus ei ole samas suurusjärgus.

Siseministerium juhib siinjuures tähelepanu võimalikele ebaproportsionaalsetele olukordadele seoses suure mahutavusega padrunitalvedega. Näiteks võib sportlaskuri valduses olla üle 20 padruni mahutav püstoli salv või üle 10 padruni mahutav püssi salv, mis kuuluvad klassifikatsiooni alusel piiratud käibega esemete hulka. Kui isik lõpetab laskesportiga tegelemise ja loovutab põhivarustuse, kuid üks salv jääb hooletusest alles, ei oleks põhjendatud, et selline olukord tooks automaatselt kaasa raskendava asjaolu kohaldamise samal tasemel kui tegelikult ohtlike või organiseeritud kuritegudega seotud relvakäitlemine. Raskendavate asjaolude regulatsioon peab võimaldama eristada formaalset rikkumist reaalsest kõrgendatud ohust.

Prokuratuur on lisaks õigustatult tõstatanud küsimuse, kuidas suhestuvad artiklis 3 nimetatud kuriteod olukordadega, kus ebaseadusliku tulirelva kasutamise tagajärjel põhjustatakse raske tervisekahjustus või surm. Kuna artiklis 3 sätestatud teod ei ole üldjuhul tagajärjedeliktid, vajab selgitamist, kas ja kuidas on direktiivis kavandatud arvestada juhtumeid, kus sama ebaseadusliku relva käitlemine realiseerub hiljem väga raskete tagajärgedega vägivallakuriteos. Siseministeriumi hinnangul tuleks selgemalt läbi mõelda, kas sellistes olukordades nähakse ette eraldi kvalifitseerivad tunnused, raskendavad asjaolud või jäetakse tagajärgede hindamine täielikult liikmesriigi üldiste isikuvastaste süütegude regulatsiooni kanda. Õigusliku selguse huvides peaks direktiiv seda küsimust vähemalt põhjendusosast selgemini käsitlema.

4. Artikkel 12 – aegumistähtajad

Direktiivis kavandatud aegumistähtaegade regulatsioon vajab Siseministeriumi hinnangul täiendavat põhjendamist ja täpsustamist. Praegusel kujul jääb ebaselgeks, miks on valitud just sellised tähtajad ning kuidas need suhestuvad erinevate liikmesriikide karistusõiguslike süsteemidega, kus aegumine on tihedalt seotud nii sanktsionisüsteemi, süüteoliikide raskusastme kui ka menetlusökonoomiaga. Eesti õiguses on aegumise regulatsioon kujundatud tervikliku süsteemina, milles võetakse arvesse teo raskust, sanktsiooni määra ja õiguskindluse põhimõtet. Kui direktiiv kehtestab kohustuslikud miinimumid või muudab aegumise loogikat teatud süüteoliikide lõikes oluliselt, võib see tuua kaasa süsteemseid pingeid ning nõuda siseriiklike põhimõtete ümberhindamist ka laiemalt.

Lisaks ei ole selge, kas kavandatud aegumistähtjad on kõigi artiklis 3 kirjeldatud tegude puhul proportsionaalsed. Direktiiv koondab ühe regulatsiooni alla väga erineva raskusastmega teod, alates relvade ebaseaduslikust valmistamisest või kaubandusest kuni tehnilise dokumentatsiooni teatud käitlemisvormideni. Kui nendele tegudele rakendada liiga ühtset või liiga pikka aegumisrežiimi, võib tagajärjeks olla olukord, kus vähem ohtlikud või piiripealse sisuga teod allutatakse samasugusele kriminaalpoliitilisele rangusele nagu kõige raskemad relvakuriteod. See ei oleks kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega.

Seetõttu peab Siseministeerium oluliseks, et liikmesriikidele tuleb säilitada piisav paindlikkus kujundada aegumistähtjad vastavalt oma õigussüsteemi loogikale, eeldusel et tagatud on direktiivi eesmärkide saavutamiseks vajalik uurimis- ja menetlusvõimalus. Direktiiv peaks keskenduma sellele, et tõsiste piiriüleste relvakuritegude menetlemine ei nurjuks põhjendamatult lühikese aegumise tõttu, kuid ei tohiks minna kaugemale sellest, mis on vajalik ja põhjendatud.

5. Ülekriminaliseerimise risk ja juriidiliste isikute vastutus

Siseministeerium näeb direktiivi puhul ühe olulise ohukohana ülekriminaliseerimise riski. Eriti puudutab see uusi tehnilise dokumentatsiooniga seotud koosseise, juriidiliste isikute vastutuse laiendamist ning kõrgeid rahalisi karistusi. Kuriteokoosseisude loomisel tuleb vältida olukorda, kus karistusõiguslik sekkumine laieneb ka neile juhtumitele, mida oleks võimalik piisavalt tõhusalt käsitleda haldusõiguslike meetmete, loa- ja järelevalvesüsteemi või kitsamalt sõnastatud kuriteokoosseisude kaudu. Karistusõigus peab jääma *ultima ratio* vahendiks ning seda põhimõtet tuleb eriti hoolikalt järgida valdkondades, kus reguleeritavad tegevused võivad osaliselt kattuda ka õiguspärase tööstus-, teadus- või tehnilise tegevusega.

Juriidiliste isikute vastutuse osas tuleb tagada, et vastutus tekiks üksnes juhtudel, kus juriidilisele isikule etteheidetav seos teo toimepanemisega on sisuliselt põhjendatud ja tõendatav. Liiga lai, abstraktne või automaatne vastutusmudel võib osutada ebaproportsionaalseks, eriti väikeriikides tegutsevate ettevõtjate suhtes. Sama kehtib rahaliste karistuste kohta. Kuigi globaalses või suurte liikmesriikide kontekstis võivad väga kõrged trahvimäärad tunduda põhjendatud, võivad need Eesti-suguses majanduskeskkonnas olla väikese või keskmise suurusega ettevõtjatele sisuliselt hävitava mõjuga, isegi olukordades, kus teo raskus või süü ei õigusta niivõrd intensiivset sanktsiooni.

Seetõttu peab Siseministeerium oluliseks, et direktiiv võimaldaks karistuste määramisel piisavat paindlikkust ning arvestaks juriidilise isiku suurust, tegevusmahtu, süü vormi, teo tegelikku ohtlikkust ja konkreetseid asjaolusid. Sanktsioonisüsteem peab olema tõhus, kuid samal ajal diferentseeritud ja proportsionaalne. Eesmärk ei tohi olla formaalse harmoneerimise nimel liikmesriikide senise tasakaalustatud karistuspoliitika lõhkumine.

6. Seosed kehtiva õigusega

Siseministeeriumi hinnangul on oluline säilitada toimiv eristus väärteo ja kuriteo vahel, eelkõige laskemoona koguste alusel, kuid ka laiemalt relvakäitlemise rikkumiste käsitlemisel. Direktiiv ei tohiks seda loogikat lõhkuda ega suruda liikmesriikidele peale lahendusi, mis ei arvesta väljakujunenud siseriikliku õiguse struktuuri. Kehtiv õigusraamistik on suures osas juba kooskõlas direktiiviga kavandatavate eesmärkide ja meetmetega. See tähendab, et direktiivi ülevõtmise lähtekoht peaks olema olemasoleva süsteemi sihipärane täiendamine, mitte selle ulatuslik ümberkujundamine.

Tähelepanu tuleb pöörata ka sellele, et uued tehnilise dokumentatsiooni ja digilahendustega seotud koosseisud sobitaksid Eesti karistusõiguse üldosa põhimõtetega, sealhulgas süü vormide, ettevalmistavate tegude karistatavuse, osavõtu ning juriidilise isiku vastutuse regulatsiooniga. Kui direktiiv jätab need küsimused liiga avatuks, võib see tekitada vajaduse siseriiklikult luua keerulisi erandeid või eriregulatsioone, mis omakorda vähendavad süsteemi arusaadavust ja kooskõla..

7. Artikkel 18 – statistilised andmed ja kontaktasutuse roll

Direktiivis sätestatud aruandlus- ja andmekogumiskohustused vajavad Siseministeeriumi hinnangul olulist täpsustamist nii sisulise vajalikkuse, vastutuse jaotuse kui ka praktilise teostatavuse seisukohalt. Põhimõtteliselt on mõistetav eesmärk parandada andmete võrreldavust ja kättesaadavust, et kujundada paremat ülevaadet tulirelvadega seotud kuritegevusest Euroopa Liidus. Samas peab andmekogumise süsteem olema üles ehitatud realistlikult, arvestades liikmesriikide institutsionaalset ülesehitust ja olemasolevaid andmevooge.

Siseministeeriumi vaates on oluline siseriiklikult kokku leppida, milline asutus hakkab täitma direktiivikohase kontaktasutuse rolli. Siseministeeriumi valitsemisalas, PPA-s, tegutseb riiklik tulirelvade kontaktpunkt (National Firearms Focal Point, edaspidi *NFFP*), mis juba praegu koondab osa teabest, mida direktiiv nõuab, ning mille töös osalevad mitme asutuse esindajad, sealhulgas Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi töötajad. *NFFP* on seega oluline olemasolev koostööplatvorm ning selle toimimist tuleb direktiivi rakendamisel arvesse võtta. Samas on direktiivikohase kontaktasutuse roll *NFFP* senisest ülesandest oluliselt laiem. Direktiiv hõlmab lisaks operatiivsetele ja relvaandmetele ka kohtumenetluse, süüdistuste, süüdimõistmiste, lõpetatud menetluste ja karistusliikidega seotud andmeid, mida *NFFP* ei oma ega saa oma pädevuse piires koguda, analüüsida või edasi edastada.

Seetõttu ei saa Siseministeeriumi hinnangul eeldada, et *NFFP* täidaks automaatselt direktiivikohase kontaktasutuse kõiki ülesandeid ilma täiendava õigusliku, institutsionaalse ja tehnilise kokkuleppeta. Kui direktiiv nõuab eri asutuste andmete koondamist ja edastamist, tuleb siseriiklikult selgelt määratleda vastutav asutus, andmeomanikud, andmevood ning andmete kvaliteedi ja õigsuse eest vastutamise kord. *NFFP* saab edastada tema valduses või talle õiguspäraselt kättesaadavaid andmeid, kuid ei saa vastutada prokuratuuri, kohtute ega teiste Justiits- ja Digiministeeriumi haldusala asutuste andmete kogumise, tõlgendamise ega analüüsi eest.

Sama loogika kehtib ka statistiliste andmete kogumise puhul laiemalt. Politsei ei saa koguda ega analüüsida kogu justiitsvaldkonna statistikat, mis hõlmab ka prokuratuuri ja kohtute andmeid. Seetõttu ei saa selline kohustus olla pandud PPA-le ega ka üksnes *NFFP*-le. Kui direktiiv nõuab eri asutuste andmete koondamist ja edastamist, tuleb see riigisiselt korraldada ministeeriumide ja pädevate asutuste koostöös. *NFFP* saab edastada olemasolevaid, tema pädevuses olevaid andmeid, kuid ei saa vastutada teiste asutuste andmete kogumise, valideerimise ega analüüsimise eest.

Lõike 2 punkt b, mis käsitleb kõikide lõpetatud kohtuasjade arvu, sealhulgas aegumise tõttu lõpetatud asju, vajab Siseministeeriumi hinnangul täiendavat põhjendamist. Ei ole selge, miks just see näitaja on vajalik direktiivi eesmärkide saavutamise või poliitikakujundamise seisukohalt. Selliste andmete kogumine võib olla halduslikult koormav, samas kui nende lisaväärtus võib olla piiratud, eriti kui lõpetamise alused on väga erinevad ega peegelda otseselt kuritegevuse tegelikku mahtu ega menetlussüsteemi tõhusust.

Sarnane probleem puudutab punkte c ja e, mis näevad ette süüdistuse saanud füüsiliste ja juriidiliste isikute arvu kogumise. Süüdistuse esitamine on menetluse vaheetapp ning ei anna iseenesest usaldusväärset pilti ei kuritegevuse tasemest ega ka õigussüsteemi lõpptulemuslikkusest. Menetlused võivad lõppeda erinevalt ning vaheetappide kogumine võib anda moonutatud pildi, kui neid ei suhestata lõplike lahenditega. Siseministeeriumi hinnangul peaks rõhk olema pigem sellistel andmetel, mis aitavad mõista kuritegevuse ulatust, tüpoloogiat, relvade liike, arestide mahtu ja menetluste lõpptulemusi, mitte aga iga võimaliku vaheetapi statistilisel jälgimisel.

Lisaks tuleb vältida dubleerivat aruandlust, käsitsi andmesisestust ja ebaproportsionaalset andmete säilitamise kohustust. Kui Europolile tuleb esitada andmeid vähemalt kord kuus, peab see olema võimalik olemasolevatest andmekogudest automatiseeritud või vähemalt minimaalse lisatöötusega. Käsitsi andmete ettevalmistamine, ümberstruktureerimine või topeltsisestus ei ole vastuvõetav lahendus. Ka 20-aastane andmete säilitamise kohustus vajab täiendavat põhjendust, eriti kui andmed sisaldavad eri liiki menetlusinfot ning nende pikaajaline säilitamine ei pruugi olla kooskõlas minimaalsuse ja proportsionaalsuse põhimõttega. Säilitamistähtaeg peaks olema seotud tegeliku vajadusega ning arvestama ka siseriikliku andmekaitse- ja andmete säilitamise regulatsiooniga.

Peamiseks praktiliseks probleemiks on ka tõlkimiskoormus. Selle vähendamiseks tuleks võimaldada automaattõlke kasutamist vähemalt varases etapis.

8. Koormuse ja rakendatavuse küsimus

Direktiivi rakendamisel tuleb Siseministeeriumi hinnangul ühe läbiva põhimõttena tagada olemasolevate infosüsteemide ja koostöömehhanismide maksimaalne kasutamine, automatiseeritud andmevahetuse eelistamine ning uute kohustuslike menetlusprotseduuride vältimine. Selline lähenemine on oluline mitte üksnes halduskoormuse vähendamiseks, vaid ka selleks, et direktiiv oleks tegelikkuses rakendatav ega jääks deklaratiivseks või tekitaks liikmesriikidele ebamõistlikke kohustusi.

Siseministeeriumi valitsemisalaasutuste, PPA ja KAPO seisukohast on oluline, et direktiiv ei looks uusi püsivaid tegevusi, mis nõuavad täiendavat personali, eraldi andmesisestusvõimekust, täiendavat operatiivset koordineerimist või uut menetluslikku taristut, kui sama eesmärki on võimalik saavutada olemasolevate struktuuride kaudu.

Siseministeerium ei toeta lahendusi, mis suurendavad oluliselt halduskoormust või nõuavad täiendavaid ressursse ilma selge lisaväärtuseta. Direktiivi praktiline mõju tuleb hinnata mitte üksnes normi eesmärgi, vaid ka rakendamise maksumuse, personali vajaduse, ekspertiisivõimekuse ning andmehalduse tegelike võimaluste kaudu. Õiguspoliitiliselt ei ole põhjendatud luua regulatsiooni, mille rakendamine eeldab ulatuslikke investeeringuid, kuid mille tõenduslik või operatiivne kasu jääb ebaselgeks.

Kokkuvõtvalt toetab Siseministeerium direktiivi üldeesmärke. Samas peab Siseministeerium vajalikuks mitmete sätete sisulist täpsustamist, et tagada regulatsiooni õigusselgus, praktiline rakendatavus ja proportsionaalsus.

Siseministeerium peab vajalikuks, et tehnilise dokumentatsiooni kriminaliseerimine oleks seotud selge tahtlusega ebaseaduslikuks kasutamiseks; liikmesriikidele tuleb jätta paindlikkus laskemoona koguste määramisel; raskendavate asjaolude regulatsioon peab olema proportsionaalne ning arvestama liikmesriikide praktikat; andmekogumise ja aruandluse nõuded tuleb lihtsustada ning siduda olemasolevate süsteemidega; vältida tuleb õiguskaitse- ja

ekspertiisiasutuste põhjendamatu lisakoormamist. Samuti on vajalik täpsustada tehnilise dokumentatsiooni mõistet, selle tuvastamise kriteeriume, pädevusjaotust ning digitaalse dokumentatsiooni kvalifitseerimise mehhanismi, et vältida liikmesriikide vahelisi erinevaid tõlgendusi.

Lisaks peab Siseministerium oluliseks, et siseriiklikult lepitakse enne direktiivi ülevõtmist kokku, milline asutus hakkab täitma direktiivikohase kontaktasutuse rolli, milline on selle asutuse suhe olemasoleva NFFP-ga ning kuidas tagatakse nende andmete kogumine ja edastamine, mis jäävad väljapoole Siseministeriumi valitsemisala või olemasolevate õiguskaitseasutuste pädevust. Ilma sellise selge vastutusjaotuseta tekib oht, et direktiivist tulenevad aruandlus- ja koordineerimiskohustused jäävad ebaselgeks või pannakse asutustele, kellel puudub nende täitmiseks õiguslik ja sisuline pädevus.

Direktiivi edasisel menetlemisel tuleb seetõttu keskenduda lahendustele, mis on praktiliselt rakendatavad, õigusselged, kulutõhusad ja kooskõlas liikmesriikide olemasoleva õigussüsteemi loogikaga. Siseministerium toetab eelnõu edasiarendamist ning peab oluliseks Siseministeriumi valitsemisala asutuste, EKEI ja prokuratuuri jätkuvat kaasamist kuriteokoosseisude, ekspertiisivõimekuse, sanktsioonide ja menetluslike lahenduste täpsustamisel.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Joosep Kaasik
sisejulgeoleku asekanstler

Katarina Budrik 6125144
katarina.budrik@siseministerium.ee